

PRAVNO EKOLOŠKI I TURISTIČKI ASPEKTI ZAŠTITE NACIONALNOG PARKA "UNA" / LEGAL, ECOLOGICAL AND TOURIST ASPECTS OF THE PROTECTION OF THE "UNA" NATIONAL PARK

Mile Matijević¹, Biljana Rađenović², Amarildo Mulić³

¹Internacionalni univerzitet Travnik, Aleja Konzula – Meljanac bb, Bosna i Hercegovina;

²Univerzitet za poslovne studije, Jovana Dučića 23A Bosna i Hercegovina;

e-mail: matijevicdrmile@gmail.com, rektor.biljana@univerzitetps.com,

amarildomulic@gmail.com

Pregledni članak

<https://www.doi.org/10.58952/zr20251402094>

UDK / UDC 502.131.1:347.77:338.48] (497.6 Una)

Sažetak

Nacionalni park Una nalazi se u živopisnom području na području državne granice između Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Nacionalni park Una, sa svojim ekološkim i turističkim kapacitetima, Nacionalni park „Una“ djeluje u skladu sa odredbama Zakona o Nacionalnom parku. Međutim, ukupna perspektiva i funkcionalnost u zaštiti resursa Nacionalnog parka Una u velikoj mjeri zavisi od važeće zakonske regulative, počev od lokalne zajednice, pa do Bosne i Hercegovine i Hrvatske, koja reguliše pojedina pitanja u okviru djelatnosti Nacionalnog parka. Budući da postoji zajednički interes za razvoj turističkih i ekoloških kapaciteta, dok međunarodni položaj države ipak određuje određene uslove, pravce razvoja. U radu će se sagledavati aktuelna pravno ekološka, kao i turistička dimenzija u ovoj oblasti, fokusirajući se na neka praktična i konkretna aktuelna pravna pitanja i probleme, koji sprečavaju brži razvoj i funkcionalnost Nacionalnog parka Una. Rad ima za cilj da se podstaknu pozitivni procesi kvalitativnog unapređenja pravnih, ekoloških i turističkih potencijala Nacionalnog parka „Una“, a time i ekološko, turističke privrede Bihaćke regije i Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Nacionalni park Una, Zakon o nacionalnom parku, pravo, ekologija, turizam, privredni kapacitet, razvoj

JEL klasifikacija: Q57, Q58, Z32

Abstract

The Una National Park is located in a picturesque area on the state border between Bosnia and Herzegovina and Croatia. The Una National Park, with its ecological and tourist capacities, operates in accordance with the provisions of the Law on National Parks. However, the overall perspective and functionality in the protection of the resources of the Una National Park largely depends on the applicable legal regulations, starting from the local community, to Bosnia and Herzegovina and Croatia, which regulate individual issues within the scope of the activities of the National Park. Since there is a common interest in the development of tourist and ecological capacities, while the international position of the country nevertheless determines certain conditions and directions of development. The paper will examine the current legal, ecological, and touristic dimension in this area, focusing on some practical and concrete current legal issues and problems that prevent the faster development and functionality of the Una National Park. The paper aims to encourage a positive process of qualitative improvement of the legal, ecological, and touristic potential of the Una National Park, and thus the ecological, touristic economy of the Bihać region and Bosnia and Herzegovina.

Keywords: Una National Park, National Park Law, law, ecology, tourism, economic capacity, development.

JEL classification: Q57, Q58, Z32

UVOD

U latinskoj poslovice „Nomen est omen” (ime je značenje) rijeka čiji naziv potječe iz istog jezika zaslužuje taj naziv²⁰. Ona većim dijelom toka prolazi kroz sjeverozapadnu Bosnu, poznatiju kao Krajina, a vrelo je smješteno u susjednoj Hrvatskoj. Drevni Rimljani su joj, prolazeći kroz ovaj prostor u kojem je živjelo ilirsko pleme Japoda, dali naziv Una (Jedna, Jedina). Rijeka Una je duga 212 kilometara i nastaje iz kraškog vrela kod mjesta Donja Suvaja u Hrvatskoj. U samom vrelu se ronilo do 248 metara dubine, a zanimljivo je da se nikada nije došlo do njegovog dna. Una ima jedno od pet najdubljih vrela na svijetu. Ono je još 1968. godine proglašeno „hidrološkim spomenikom prirode” zbog svoje specifične dubine, reljefa te interesantne flore i faune. Vrelo nastaje kao posljedica kretanja vodene pare ka većim visinama jer je lakša od zraka, a zbog toga i voda se kreće u istom smjeru. Voda izlazi na površinu zajedno sa vodenom parom koja je nastala na dubinama na kojima je temperatura mnogo viša pa se čini kao da voda vri (vrelo). Svakako, voda na vrelu je daleko od neke koju bismo proglasili toplom.

Najveće blagodati prirode države štite na način da se proglase „nacionalnim parkovima” ili „parkovima prirode”. U Bosni i Hercegovini se nalaze četiri nacionalna parka: Kozara, Sutjeska, Drina i Una. Kada se neki prirodni ambijent proglasi nacionalnim parkom, to znači da je to „zaštićeni prostor posebne ljepote i dobre prirodne očuvanosti, u kojem obitavaju biljke i životinje te gdje su ljudske aktivnosti ograničene”. Jasno je da, osim ekološkog osjećaja zaštite prirode, takvi elementi zakonodavno štite i brane prirodu te dodatno onemogućavaju da se ona devastira antropogenim djelovanjem. Una je kroz vjekove bila inspiracija mnogima koji su živjeli na području Bihaća i njegove okoline. Svojom ljepotom očarala je sve one koji bi je vidjeli, urezavši dubok trag na njihovim dušama. Hiljadu i jedna priča o njoj, jednostavno nije dovoljna. Uvijek ostane još nešto da se kaže. I stalno tako²¹... Za Unu se vezuju brojne legende od kojih su se neke sačuvale i do današnjih dana. Prema jednoj takvoj, na području današnjeg Bihaća je postojalo ogromno jezero oko kojeg su se naselila drevna plemena. Kao prilog tome, austrougarski izvori su zabilježili kazivanja starih mještana Bihaća o postojanju željeznih halki po okolnim brdima i planinama, koje su služile za vezivanje čamaca ili brodova kojima su se služili ta drevna plemena.

Slika 1 – Martin brod Nacionalni park “Una”

²⁰ Osim agrarnog i prometnog značaja koje Una ima kroz cijelu prošlost za ljude koji su živjeli blizu nje, u moderno doba igra i veoma značajnu ulogu u turističkoj privredi regije. Rijeka Una je duga 212 kilometara i nastaje iz kraškog vrela kod mjesta Donja Suvaja u Hrvatskoj²⁰

²¹ Fahrudin Vojić Published On 20 May 2017 20 May 2017 | Ažurirano: 22 May 2017 05:41 PM (GMT+2)

Martin Brod je naselje u kojem se nalazi najatraktivniji dio Nacionalnog parka Una. Za ovo naselje se vezuje jedna ljubavna legenda koja govori o nastanku imena ovog naselja. "Davno nekad živjela je djevojka po imenu Marta, koja se zaljubila u jednog mladića. Njih dvoje su se potajno sastajali na ušću gdje se pritoka Unac ulijeva u Unu. Ona je u tim svojim prelazima ka momku prošla kroz neke oluje i došla do njega. Međutim, u međuvremenu dok su oni proveli nekoliko sati zajedno, voda je nadošla i kada se vraća u prijelazu preko tih slapova struja ju je dohvatila i ona se ugušila. Po njoj je Martin Brod dobio ime. Dakle, Unac bi po toj legendi bio muška pritoka ženske rijeke", kaže Hazim Alagić, sanitarno-ekološki inženjer u penziji.

Djevojka sa Une je simbol ljepote ove rijeke, a ideja za njenom izradom krenula je od pokojnog Boška Marjanovića, utemeljitelja Unskih smaragda, koji je bio zadivljen njenom ljepotom²². "Djevojka sa Une je dobro izabrana kao simbol figura, da brendira Unu i Unske smaragde. Onako u prirodnoj ljepoti, više kao da je isklesana od majke prirode oslobođena je svih političkih i ideoloških formi, te kao takva predstavlja jednu vrstu iskazivanja slobode žene, afirmaciju žene, pa i do razine feminizma. Kao takva ne izaziva niske pobude, niti reakcije. Figura tijela je stilizovana u jedan reljef, okamljena ljepota. Kada je nakon posljednjeg rata novim ideološko-političkim matricama zasmatala, srušena je podmetanjem eksploziva, na sreću bez većih oštećenja. I opet je podignuta sa zemlje, čvrsto stoji, gotovo podignutih ruku, simbolizujući pobjedu nad vandalskim činom rušenja. Na novom mjestu, vjerovatno privremenom, dok se ne vrati uz prvotne pejzaže Une", kaže Rešad Behić.

1 HIDROENERGETSKI POTENCIJAL UNE

Površina sliva Une, koji se nalazi u dvije države, iznosi 9.300 km², a rijeka nastaje na visini od 520 metara. U gornjem dijelu toka je planinska i brza rijeka, a u donjem ravničarska sa slabim padom. Ušće u Savu je na 90 metara nadmorske visine kod mjesta Gradina Donja, a s druge strane je mjesto Jasenovac. S prosječnim padom većim od dva metra po kilometru i srednjim protokom od 202 m³/s Una ima izrazit hidroenergetski potencijal. Uprkos tome, prirodne ljepote toka i njenog sliva, koje bi bile narušene te činjenica da je ona „nacionalni park“, hidroenergetski potencijal treba ostati samo to – potencijal. Petrološka osnova ovog prostora je iznimno zanimljiva. Riječ je o zoni vanjskih Dinarida koji su uglavnom građeni od vodopropusnog krečnjaka. Kraški proces je odradio svoj dio posla i formirao prekrasnu morfologiju specifičnih oblika reljefa.

U samom riječnom toku najinteresantniji su slapovi: Martinbrodski, Štrbački buk, Kostelski buk te Dvoslap i Troslap kod Lohova. Pad poprečnog profila toka, koji nastaje jer voda razgradi površinski krečnjak, omogućava prekrasan prizor vodenog bogatstva u svom punom sjaju. Una ima i svoj „ljubavni“ dio. Sedimentacija materijala je omogućila nastanak pet otoka koji iz ptičje perspektive liče na srce. Dobili su ime prema Ilirima koji su ovdje živjeli prije više od 2.000 godina – Japodima. Najduže pritoke Une su: Sana, Unac, Klokot i Krušnica, a brojni gradovi i naseljena mjesta su nastali duž njenog riječnog toka. Koliki je značaj rijeke govori i podatak da se i kanton zove Unsko-sanski. Sve ove činjenice su bile dovoljne da se Una proglasi nacionalnim parkom²³ 2008. godine, a ona je jedna od rijetkih koja ima i svoj dan – 17. maj²⁴.

²² Autor ove statue i jednog od simbola Bihaća je akademik Vladimir Herljević, koji je na ovaj način želio ovjekovječiti ljepotu Une.

²³ Zakon o nacionalnom parku „Una“

²⁴ Stanovništvo Unu tretira uz visoku ekološku svijest, što joj daje odliku veoma čiste rijeke u periodu globalnog vodenog zagađenja (Damir Šagolj / Reuters)

Une u tri etape. Osim agrarnog i prometnog značaja koje Una ima kroz cijelu prošlost za ljude koji su živjeli blizu nje, u moderno doba igra i veoma značajnu ulogu u turističkoj privredi regije. Stanovništvo Unu tretira uz visoku ekološku svijest, što joj daje odliku veoma čiste rijeke u periodu globalnog vodenog zagađenja. Druga polovina XX stoljeća je obilježena drugom industrijskom revolucijom koja je zahtijevala energiju. Zbog toga je posljednjeg dana 1954. godine puštena u promet Hidroelektrana „Slapovi na Uni” sa četiri agregata i godišnjom proizvodnjom energije od 167 GWh. Veoma je niska i iskoristila je prirodni pad rijeke koji tu na malom prostoru iznosi 10 metara. „Slapovi na Uni” je jedina hidroelektrana ovog slivnog prostora. Unska pruga jedinstveni privredno turistički potencijal na granici Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Unska pruga se prostire od Bosanskog Novog/Novog Grada u BiH do Knina u Hrvatskoj duga je ukupno 178 kilometara. Najveći dio nalazi se u Bosni i Hercegovini i to onaj kojim upravljaju Željeznice FBiH 99,8 kilometara dok dio koji je pod upravom Željeznica bh. entiteta RS iznosi 19,6 kilometara, a ostatak od oko 59 kilometara pod upravom je HŽ-a.

Slika 2 – Turisti na rijeci Uni

Ljepota prirode Une privlači brojne turiste, a najviše ih se okupi u periodu Unske regate. U julu ove godine je bila 50. jubilara regata koja obuhvaća međunarodnu sportsku manifestaciju utrke kajaka, raftera i čamaca dolinom. U predratnom periodu Unska pruga je bila izuzetno ekonomski eksploatisana kroz prevoz putnika, robe. U posleratnom periodu pruga nije u funkciji izuzev povremenih vozova/vlakova, koji na pojedinim dionicama prevoze robu. Problem u funkcionisanju pruge je mnogostruk, a značajno se problematizuje zbog čestog prelaska granice.

2 MJEŠTANI BRANE UNU/NE DIRAJTE UNU DOBIĆETE BUNU !

Proteklih četvrt stoljeća je obilježen gradnjom brojnih „mini” hidrocentrala širom Bosne i Hercegovine. Kod gradnje ovih objekata mijenja se korito toka i voda ujezerava, odnosno pravi se vještačka akumulacija čiji je zadatak da nadoknadi vodu kada je nizak nivo vode u rijekama. Tako su nastala brojna jezera u Bosni i Hercegovini prije više od pola stoljeća, od Jablaničkog do Buškog te od Ramskog do Višegradskog. Na ovaj način se devastira prirodni prostor te uništava flora i fauna područja. Treba napomenuti da ujezerena voda ima drugačije odlike od tekućice te se značajno razlikuju brzina zagrijavanja i isparavanja i živi svijet u jezerima i rijekama.

U posljednje vrijeme javila se jedna tendencija tzv. pregradjivanja tokova rijeka, kroz izgradnju „malih hidrocentrala“. Nažalost, takvu situaciju je doživjela i naša ljepotica, naša Una. Na samom izvoru rijeke, drznili su se izvjesni moćnici, da pretvore prirodni resurs, ljepotu, vrijednost u momentalni profit, biznis²⁵. Cijela prošlost industrije kroz posljednja dva stoljeća zahtijeva stalnu proizvodnju dodatne energije, ali takve aktivnosti ne smiju ići nauštrb kvalitete prirodne sredine. S obzirom na činjenicu da graditelji nemaju dokument „Ocjena prihvatljivosti zahvata u Ekološkoj mreži 2000“, gradnja je obustavljena. Upravo taj dokument govori o potencijalnom negativnom utjecaju u prirodi koje može imati gradnja hidroelektrane.

Nedavno je u gornjem toku Une iznenadila aktivnost potencijalne gradnje hidrocentrale na samom vrelu rijeke. Dominirale su slike bagera koji su „čistili“ prirodu od šumskog fonda te samim tim mijenjali okoliš prostora. Ovo djelovanje je izazvalo reakciju javnosti, a inspekcija je utvrdila krajem jula da investitor hidrocentrale „Una – mlin“ ne posjeduje svu dokumentaciju²⁶. Kako rijeka una faktički izvire u Hrvatskoj, ali većim dijelom toka nalazi se na prostoru Bosne i Hercegovine, postavlja se pitanje o brizi o ovoj jedinstvenoj ljepotici. U pravnom smislu riječi obe susjedne države su nadležne da štite rijeku. Međutim, pokazalo se da država Hrvatska nije pretjerano zainteresovana za zaštitu Une, već od samog izvora. Zbog čega je takva situacija, nije dovoljno razmjašnjeno, vjerovatno ćemo vremenom saznati bližu istinu.

Ovih dana dešava se situacija da mještani fizički brane nastavak gradnje, a sve nekako podsjeća na film *Avatar*, u kojem autohtoni stanovnici pokušavaju zaštititi svoju prirodu od „ekonomskih investitora“. Da bi se realizovali radovi ovog tipa, mora se odgovoriti na brojna pitanja, a činjenica da vrelo Une ima odličan hidropotencijal, ne smije biti jedina koja se uzima u obzir. Deforestacija, onečišćenje vode, uništavanje areala flore i faune te kvaliteta života ljudi koji žive u datom prostoru moraju biti preči od potencijalne zarade koju donosi proizvodnja energije. Potencijalni hidrocikl kojim svjedočimo na rijeci Uni nas uvijek treba vratiti na poslovicu da nismo naslijedili prirodu od svojih predaka, nego smo je posudili od naše djece. Srećom, konačno je nadležno Ministarstvo donijelo odluku o obustavi dalje gradnje mini hidrocentrale²⁷. Ostaje gorka istina da se neko, zbog nečega drznuo i na ovu ljepoticu, na sami izvor, tok, ekološki, turistički biser.

U pravnom smislu sigurno da država Bosna i Hercegovina nemože ćutati, biti neutralna, iako je izvor na području druge države, ali već vrlo brzo u zoni sela Suvaja, Begluci, Una prelazi u Bosnu i Hercegovinu i putuje nizvodno ka Martin Brodu²⁸, tom preljepom mjestu, sa slapovima, pa dalje ka Štrbačkom buku, i tako sve do ušća u Savu, Dunav, ka Crnom Moru.

²⁵ Za koncesione radove koji su faktički bili otpočeli, ne postoji potrebna dokumentacija, odobrenje. Što je posebno začuđujuće da nadležni državni organi veoma sporo reaguju, tek poslije protesta građana, aktivista.

²⁶ Nakon višednevnih protesta građana, aktivista za zaštitu Une, nadležno Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine oglasilo je ništavim ranje izdate dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Una-mlin“ jer je utvrdilo da izvršenje građevinske dozvole nije moguće. Ključni nedostatak u procedurama je neposjedovanje obavezne „procjene uticaja na okoliš“, zbog čega je definitivno obustavljena gradnja.

²⁷ U postupku nadzora izdavanja lokacijske dozvole, izmjene i dopune lokacijske dozvole, građevinske dozvole te rješenja o promjeni imena investitora utvrđeno je da su navedeni upravni akti pravomoćni te da su protekli rokovi za njihovo poništavanje i ukidanje, a koji su propisani odredbama čl. 131. st. 2. Zakona o općem upravnom postupku. Stoga, ovo Ministarstvo nema mogućnosti poništavanja i ukidanja navedenih upravnih akata. Međutim, ako se u kaznenom postupku utvrdi da su navedeni akti izdani kao posljedica kaznenog djela, po službenoj dužnosti može se pokrenuti obnova postupka prema odredbama članka 123. stavka 2. vka 1. Zakona o općem upravnom postupku.

²⁸ Bičakčić i ruski smaragdi žele hidrocentrale u Nacionalnom parku Proizvodnju paprika ostavio je po strani. Edhem Bičakčić ponovo je u strujnom kolu. S misterioznim ruskim partnerom koji je uložio 1.900 maraka želi graditi mini hidrocentrale na Uni. Martin Brod je mjesna zajednica grada Bihaća. No, daleko je stanovnicima Martin Broda matični grad. Pedesetak kilometara. Treba dijelom voziti makadamom. Decenijama čekaju asfaltiranje puta. Voza, glavne veze za Bihać, više nema,

Slika 3 - Štrbački buk Nacionalni park "Una"

Postoji još jedna pravno ekološki problem na rijeci Uni u zoni Štrbačkog buka, gdje je i najveći slap (25 metara). Naime, izvjesni pojedinac je na veoma diskutabilan način „zaposjeo“ Hrvatski dio Štrbačkog buka, gdje je faktički nemoguće prići, boraviti u predvinom ambijentu. Opština Donji Lapac kojoj pripada Štrbački buk na Hrvatskoj teritoriji, ne veoma inertna, faktički nezainteresovana da taj „ekološko turistički biser“ stavi u razvojnu funkciju. Uzurpirano područje prilaza slapu, održava se na sveukupnu situaciju na Štrbačkom buku, gdje bi se mogao turizam razvijati na sasvim drugačiji način uz turističko ekološku saradnju dvije države, dvije opštine/općine.

Prije skoro 10 godina bio je pokušaj pregrađivanja Une, Unca u Martin Broda. Neki „NN“ veliki koncesionar „nudio je značajan novac“ da se izgradi mini hidro centrala. Međutim, građani Martin broda uz građane opštine, Nacionalnog parka Una tu ideju su osporili, blokirali. Nadležni organ Opštine je donio očekivanu odluku i prekinuo aktivnost na uništenju ljepotice, Une²⁹. Kako se rijeka Una nalazi na samoj granici dviju susjednih država (Bosne i Hercegovine i Hrvatske), pravna regulativa sveukupnih djelatnosti u zoni rijeke Une je regulisana nizom zakonskih i podzakoskih propisa. Bosna i Hercegovina je Zakonom o Nacionalnom parku Una utvrdila sve bitne pravne karakteristike u vezi rijeke Une i njene bliže okoline. Posebno se to odnosi na aktivnost u vezi mogućeg ugrožavanja rijeke, raznim radnjama koje mogu nanijeti štetu rijeci i neposrednoj okolini. I dalje je aktuelan problem odlaganja nuklearnog otpada na području Republike Hrvatske a u neposrednoj blizini rijeke une u zoni Novog Grada/Bosanskog Novog³⁰. Postoje razne studije, analize sa veoma oprečnim ocjenama u vezi mogućeg uticaja na životnu sredinu, a posebno rijeku Unu. Neophodno je da obe države kroz referentne aktivnosti, dobrosusjedsku saradnju riješe ovo pitanje, bez pretenzija da je to pitanje samo jedne države. Primjetna je nedovoljna sveukupna naučno ekološka aktivnost nadležnih organa Bosne i Hercegovine u ovom veoma osjetljivom ekološkom problemu.

Unska pruga ne radi, pusta je željeznička stanica u Martin Brodu koja je nekada zapošljavala 150 ljudi, petinu od sadašnjih 750 stanovnika. 21/07/2015 12:11 | Objavio: neoluckyBIHAĆ

²⁹ Vijećnici grada Bihaća stavili su van snage odluku o saglasnosti za gradnju malih hidrocentrala na rijeci Uni, koju su samo prije sedam dana izglasali. Nakon pritiska javnosti, te građanskih protesta, odluka je suspendovana. No, je li ovo **kraj bitke za Unu?** Jednoglasnu odluku dizanjem ruku „za“ i „protiv“ pozdravili su građani uzvicima ispod prozora gradske uprave uz parolu „Ne dirajte Unu imat ćete bunu“ koja je uplašila lokalne vlasti.

³⁰ Hrvatska gradi odlagalište nuklearnog otpada u kasarni Čerkezovan, Trgovska gora, koji se nalazi u neposrednoj blizini rijeke Une.

Kako su uz neposrednu blizinu rijeke Une izgrađena brojna privatni turistički objekti, posebno na području opštine Bihać, čime je onemogućen pristup rijeci. U tom kontekstu evidentno je kršenje postojećih propisa a posebno u vezi sa gradnjom objekata u neposrednoj blizini, na samoj obali Une. Takvim radnjama se ugrožava slobodan pristup rijeci, kao i biljni i životinjski svijet. Primjetan je izvjestan pokušaj nadležnih lokalnih organa grada Bihaća, na suzbijanju nezakonite gradnje objekata.

Poseban problem za aktivniji i brži razvoj turizma na području Bosne i Hercegovine, kao i Hrvatske predstavlja granica na pragu „Evropske unije“ zbog čega se brojne aktivnosti onemogućavaju (malogranični promet, uspostavljanje veoma atraktivne Unske pruge³¹, i druge aktivnosti). Nemogućnost ulaska na područje Bosne i Hercegovine, a posebno u zonu nacionalnog parka „Una“ iz Hrvatske, smanjuje i broj posjeta, boravaka turista, što je takođe višedecenijski neriješen problem između nadležnih organa susjednih država³².

Na kraju višegodišnja migrantska kriza, čiji putevi uglavnom idu upravo preko rijeke Une, ka Hrvatskoj, značajno narušavaju sveukupnost turističkih sadržaja, napretka, zbog čega je granica veoma „tvrda“, što takođe osporava, usporava bilo kakve intenzivnije pravne i druge saglasnosti, tolerancije u cilju razvoja turizma u zoni rijeke Une.

ZAKLJUČAK

U radu je prezentirana ekološko turistička veličina i potencijal rijeke Une. Sveukupna aktivnost, razvoj turističkih, ekoloških potencijala rijeke Une i Nacionalnog parka Una vezan je za relevantne pravne propise koji regulišu sveukupnost funkcionisanja Nacionalnog parka i njegovih resursa. Zbog potrebe očuvanja vrijednosti ove rijeke, obaveza nadležnih organa, ali i šire društvene, naučne zajednice je da kroz sve relevantne pravno ekološke, turističke i druge mjere štitimo od bilo kakvih, a posebno kriminogenih radnji koje mogu nanijeti i dugoročne štetne posljedice. Aktuelni problemi u vidu raznih oblika ugrožavanja rijeke Une, njenih vrijednosti ukazuju da postoji tendencija tzv. komercijalizacije svih kapaciteta, pa i ovih koji su jedinstveni, a nenadoknadivi. Zbog toga je potrebno kroz sve, prije svega zakonske, a onda političke, sociološke, medijske aktivnosti promovisati vrijednost Une, Nacionalnog parka Una, i njenih resursa. Posebno je značajno da se naučnoj relevantnoj aktivnosti da snaga i odgovornost da kroz naučne, stručne radove, analize istaknu sve karakteristike, aktuelnosti u vezi sa rijekom Unom. Jer, ako bi se ugrozila Una u bilo kome svome dijelu toka od izvora do ušća, to bi bio nenadoknativ gubitak, „ekocid“, sa trajnim štetnim posljedicama. Postavlja se realno pitanje, šta će se događati u budućnosti, ako se ekološka svijest u kontekstu razvoja turističke privrede u Bosni i Hercegovini i pravna regulativa ne bude razvijala skladno stvarnom interesu za zaštitu rijeka, okoliša, biodiverzita. Najsvježiji rezultati široke akcije turističko ekoloških pokreta u zoni Nacionalnog parka Una, na sreću daju pozitivne rezultate³³. Zbog toga je neophodno na sve raspoložive načine, a posebno kroz unapređenje efikasnog zakonodavnog okvira u zaštiti ekoloških kapaciteta prevenirati sve oblike potencijalnog ugrožavanja ovih prirodnih blagodeti, vrijednosti.

³¹ Unska pruga prolazi kroz dvije države, ukupne je dužine 177 kilometara i nalazi se u nadležnosti tri poduzeća Željeznica FBiH, RS i Hrvatske. Nekad je tom prugom dnevno prolazilo stotine vozova. Danas gotovo pustim dijelom, desetljećima izvan funkcije, od Bihaća do Martin Broda, jednom godišnje, putuju zaljubljenici u Unu i Unsku prugu, posebnim vozom/vlakom, dijelovima potpuno nepristupačnim drugim prijevoznim sredstvima, koja je 99% neiskorištena, promovirajući resurse koje imamo, trudeći se da ih opet stavimo u funkciju, da svijetu pokažemo ljepotu Une.

³² U zonu Nacionalnog parka „Una“, na područje Martin Broda nemože se ući sa područja Hrvatske, iako imaju putne komunikacije, ali je saobraćaj zabranjen.

³³ Konačno je obustavljena devastacija izvora rijeke Une kao i nezakonite uzurpacije u zoni Štrbačkog Bukca.

LITERATURA:

1. Matijević M, Fakultet pravnih nauka, Univerzitet poslovne studije Banja Luka, Smlatić Š, savjetnik načelnika općine Bihać, "Nacionalni park Una na granici Evropske unije Bosne i Hercegovine kao ekološki izazov", Naučna konferencija, MUP Republike Srpske, Trebinje, 2014.
2. Nadarević DŽ. Uslovljenost jačanja turističkih kapaciteta nacionalnog parka „Una“ (marketinški i pravni aspekti), Magistarski rad, Univerzitet za poslovne studije Banja Luka, 2016.
3. Zakon o Nacionalnom parku Una
4. Ko pokušava privatizovati Štrbački buk ?, autor čl. 05. 08. 2024. 16,02
5. Kamenolom prijeti Nacionalnom parku na zapadu BiH, 30. april 2024. G. Katić
6. Napad iz Hrvatske na rijeku Unu, građani ogorčeni.
7. Trgovska gora: Opasnost od nuklearnog otpada za..., Radio Slobodna Evropa
8. Građani 13 opština u slivu rijeke Une u strahu su zbog gradnje odlagališta za radioaktivni otpad na Trgovskoj gori u Hrvatskoj.
9. Trgovska gora između BiH i Hrvatske, Opasnost od nuklearnog otpada za 250.000 ljudi u narednih 30 god. Adnan Čomor, Mahir Sijamija February 9, 2022

